
**ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА, ГАЛУЗЕВА, РЕГІОНАЛЬНА ТА
СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА**

DOI: [https://doi.org/10.58253/2078-1628-2024-1\(31\)-001](https://doi.org/10.58253/2078-1628-2024-1(31)-001)

УДК 347.781
JEL A12, K11

Денис Едуардович АБЛЯЗОВ

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри публічного та приватного права,
Приватний заклад вищої освіти
«Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова»,
м. Черкаси, Україна
 <https://orcid.org/0000-0001-6351-4015>
de_abliazov@suem.edu.ua

Микола Пантелеймонович БАБАК

викладач кафедри дизайну
Приватний заклад вищої освіти
«Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова»,
м. Черкаси, Україна
 <https://orcid.org/0009-0006-7594-8519>
babak@suem.edu.ua

**ЕКОНОМІЧНИЙ ВИКЛИК СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА В
ОБ'ЄКТАХ АВТОРСЬКОГО ПРАВА КОЛЕКТИВНОГО
УПРАВЛІННЯ МАЙНОВИМИ ПРАВАМИ**

***Анотація.** Сучасний світ з його новітніми технічними викликами та постійними глобалізаційними процесами перетворює процес споживання продуктів інтелектуальної власності на могутню індустрію, метою якої є отримання прибутку для подальшого свого розвитку. Охорона інтересів авторів у суспільстві, їх права у зв'язку з використанням їхніх творів, забезпечення найсприятливіших умов взаємодії між автором і користувачами, особливо за кордоном, найкращим чином можуть бути досягнуті через спеціалізовані організації, створені для того чи іншого виду управління авторськими правами. Колективне управління майновими правами в країнах Європи здійснюється по-різному та залежить від політичних та економічних факторів, соціального рівня розвитку держави,*

традицій, звичаїв, які склалися і відображені у національному законодавстві.

Світ являє собою величезний ринок творів і продукції культурного характеру. Під час їх використання застосовуються різні способи публічного використання музичних творів у ресторанах, кафе, готелях, з метою створення відповідної атмосфери у магазинах, транспорті. При цьому у автора немає можливості дізнатися, коли саме і як використовується його твір, оскільки його експлуатування одночасно може відбутися в декількох країнах одночасно. Важливим інститутом контролю за використання творів стали організації, що управляють правами на колективній основі і забезпечують захист майнових інтересів авторів.

Організація колективного управління майновими правами є найбільш поширеною організаційно-правовою формою діяльності щодо колективного управління майновими правами суб'єктів авторського права і суміжних прав. Такі організації діють від імені правоволодільців, їх діяльність полягає в забезпеченні підтримки правовласників, вони виступають представниками прав та інтересів суб'єктів авторського права і суміжних прав, на них покладене завдання по збору авторської винагороди.

Ключові слова: інтелектуальна власність, економіка інтелектуальної власності, авторське право, об'єкт авторського права, колективне управління, майнові права.

Постановка проблеми. Наразі на жаль як національне законодавство так і міжнародно-правові акти не містять норм, які дають чітке визначення об'єкту авторського права або суміжних прав. Проте, в системі діючий нормативно-правових актів змістовно виокремлено перелік таких об'єктів, більш того висунуті певні вимоги щодо результатів інтелектуальної та творчої діяльності. Стрімкий розвиток нових технологій, завдяки яким розширилися можливості масового використання творів і об'єктів суміжних прав викликали не аби яку актуальність у функціонуванні колективного управління авторськими і суміжними правами. З огляду на це, реалізація виключних майнових авторських або суміжних прав стає все більш ускладненою. Наразі існує світовий ринок творів і об'єктів культурного характеру.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням використання сучасних можливостей застосування форм і засобів використання об'єктів авторського права та суміжних прав, а також суб'єктів та місця їх використання займалися наступні дослідники в галузі права та економіки:

Бондаренко С.В., Верес І., Гуц Н.Б., Денисова Р.О., Ізбаш О.О., Ієвіня О.В., Капіца Р.М., Костів О.З., Кузнецова Л.В., Лісовий А.К., Майданник Р.А., Мисенко О., Постригань В.С., Солонько М.Ф., Софюк Т.О., Стройко І.А., Шишка Р.Б., Штефан О.О., Яворська О.В. Однак, незважаючи на це, проблематика економічного питання регулювання об'єктів колективного управління майновими правами за сучасних умов нашого суспільства потребує подальшого дослідження.

Результати дослідження. Конституція України передбачає засади економіко-правового регулювання суспільних відносин у сфері інтелектуальної власності, в тому числі відносини у сфері авторського права та суміжних прав. Конституція України гарантує громадянам свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності.

У відповідності до статті 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права» об'єктами авторського права є твори у галузі науки, літератури і мистецтва, а саме: 1) літературні письмові твори белетристичного, публіцистичного, наукового, технічного або іншого характеру (книги, брошури, статті тощо); 2) виступи, лекції, промови, проповіді та інші усні твори; 3) комп'ютерні програми; 4) бази даних; 5) музичні твори з текстом і без тексту; 6) драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, хореографічні та інші твори, створені для сценічного показу, та їх постановки; 7) аудіовізуальні твори; 8) твори образотворчого мистецтва; 9) твори архітектури, містобудування і садово-паркового мистецтва; 10) фотографічні твори, у тому числі твори, виконані способами, подібними до фотографії; 11) твори ужиткового мистецтва, у тому числі твори декоративного ткацтва, кераміки, різьблення, ливарства, з художнього скла, ювелірні вироби тощо; 12) ілюстрації, карти, плани, креслення, ескізи, пластичні твори, що стосуються географії, геології, топографії, техніки, архітектури та інших сфер діяльності; 13) сценічні обробки творів, зазначених у пункті 1 цієї частини, і обробки фольклору, придатні для сценічного показу; 14) похідні твори; 15) збірники творів, збірники обробок фольклору, енциклопедії та антології, збірники звичайних даних, інші складені твори за умови, що вони є результатом творчої праці за добром, координацією або упорядкуванням змісту без порушення авторських прав на твори, що входять до них як складові частини; 16) тексти перекладів для дублювання, озвучення, субтитрування українською та іншими мовами іноземних аудіовізуальних творів [1].

В той же час, згідно зі статтею 433 ч.1 Цивільного кодексу України об'єктами авторського права є: 1) літературні та художні твори, зокрема: романи, поеми, статті та інші письмові твори; лекції, промови, проповіді та інші усні твори; драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, хореографічні, інші сценічні твори; музичні твори (з текстом або без тексту); аудіовізуальні твори; твори живопису, архітектури, скульптури та графіки; фотографічні твори; твори ужиткового мистецтва; ілюстрації, карти, плани, ескізи і пластичні твори, що стосуються географії, топографії, архітектури або науки; переклади, адаптації, аранжування та інші переробки літературних або художніх творів; збірники творів, якщо вони за добором або упорядкуванням їх складових частин є результатом інтелектуальної діяльності; 2) комп'ютерні програми; 3) компіляції даних (бази даних), якщо вони за добором або упорядкуванням їх складових частин є результатом інтелектуальної діяльності; 4) інші твори [2].

Головною ознакою літературного твору яким управляють організації з управління майновими правами є використання символів і знаків для його закріплення на матеріальному носії. З точки зору авторського права твори літератури охоплюють твори незалежно від їх цінності, призначення та жанру, будь-то художня література, публіцистика, твори прикладного характеру, наукова література, література для навчання, листи, інтерв'ю. Вид і тип символів також не мають значення, адже це можуть бути літери відповідної мови, математичні символи, нотні знаки, хімічні формули, мова програмування. Щодо матеріального носія – то він може бути виготовлений з будь-якого матеріалу.

Музикою називають мистецтво композиції звуків людського голосу, музичних інструментів або їх комбінації, що впливає на почуття слухачів. Складовими елементами музичних творів є мелодія, гармонія і ритм. Мелодія – широке поняття, яке включає в себе всі можливі комбінації звуків, що слідує один за одним. Гармонія є поєднання різних, але узгоджених між собою одночасно відтворених звуків. Ритм – це тимчасова організація музичних звуків та їх сполучень [3, с. 60].

Економічна категорія об'єктів якими управляють організації з управління майновими правами також включає драматичні твори в усіх їх жанрових різновидах, методах сценічного втілення та формах об'єктивного вираження. Драматичний твір – це літературний твір, написаний в діалогічній формі й призначений для виконання акторами на сцені. Драматичний твір відносять до двох видів мистецтва: літератури і театру. Основними його жанрами є драма, трагедія, комедія, трагікомедія [3, с. 78].

Особливе місце серед об'єктів якими управляють організації з управління майновими правами належить аудіовізуальному твору, так як він

відрізняються складністю створення, організацією процесу залучення до нього різних творчих професій. До сценічних творів належать драматичні, музично-драматичні, аудіовізуальні твори, масові вистави.

Значне місце серед об'єктів якими управляють організації з управління майновими правами займають твори образотворчого мистецтва. Їх особливістю є те, що робота творця пов'язана зі створенням, виконується автором особисто. Як правило, ці твори створюють в одному або кількох примірниках, і повноцінне їх відтворення в більшості випадків неможливе.

Об'єктами авторського права визнано фотографічні твори, які являють собою зображення реальних об'єктів, що отримувані на матеріалах, чутливих до світла або іншого випромінювання. Вони охороняються авторським правом за умови, що композиція, відбір або спосіб фіксації вибраного об'єкта відрізняються оригінальністю. Поряд з фотографіями авторське право охороняє твори голографії, слайди та інші твори, що створені способами, подібними до фотографії [3, с. 64].

Репрографічне відтворення, як об'єкт яким управляють організації з управління майновими правами визнається як факсимільне відтворення у будь-якому розмірі оригіналу письмового чи іншого графічного твору або його примірника шляхом фотокопіювання або іншими подібними способами, крім запису в електронній, оптичній чи іншій формі, яку зчитує комп'ютер [1].

До економічної категорії об'єктів якими управляють організації з управління майновими правами належать картографічні твори, що включають в себе географічні, геологічні та інші карти, плани, ескізи і пластичні твори, що належать до географії, топографії та інших наук. У більшості випадків створення карт та інших картографічних творів вимагає не тільки великої технічної роботи, а й творчого внеску укладача. Особливістю таких творів є те, що над ними працюють колективи спеціалізованих картографо-географічних підприємств [3, с. 65].

Особливими економічними категоріями об'єкта якими управляють організації з управління майновими правами визнаються похідні твори. Специфіка похідних творів полягає в тому, що вони створені на основі вже існуючих творів або складаються з існуючих творів. До таких творів належать переклади, адаптації, антології, анотації та коментарі, аранжування та оркестровки, пародії, бази даних, збірники та інші складені твори. Авторське право на похідні твори є правом залежним. Воно визнається та охороняється тільки в тому разі, коли використання похідного твору не веде до порушення прав авторів оригінальних творів, покладених в його основу, у протилежному випадку – визнання і захист прав творця похідного твору не здійснюється [3, с. 66].

В статті 20 Закону України «Про авторське право і суміжні права» окреслено, що перекладачам і авторам інших похідних творів належить авторське право на здійснені ними переклад, адаптацію, аранжування або іншу переробку. Перекладачі і (або) автори інших похідних творів користуються авторським правом на створений ними твір за умови дотримання ними прав автора, твір якого зазнав перекладу, адаптації, аранжування або іншої переробки. Авторське право перекладачів і (або) авторів інших похідних творів не перешкоджає іншим особам здійснювати свої переклади і переробки тих самих творів [1].

Комп'ютерні програм, як економічний об'єкт мають специфічну особливість правової охорони, яке полягає в тому, що охорона поширюється на всі їх види (прикладні програми чи операційні системи), виражені будь-якою мовою програмування (COBOL, FORTRAN, BASIC); незалежність охорони від форми вираження (у вигляді вихідного тексту чи примірника комп'ютерної програми, який створюється, як правило, шляхом компіляції вихідного тексту у цифрову форму); тексти комп'ютерних програм охороняються також як конфіденційна інформація; назви комп'ютерних програм охороняються як торговельні марки [3, с. 69].

Відповідно та статті 35 Закону України «Про авторське право і суміжні права» об'єктами суміжних прав, незалежно від призначення, змісту, оцінки, способу і форми вираження, є: а) виконання літературних, драматичних, музичних, музично-драматичних, хореографічних, фольклорних та інших творів; б) фонограми, відеограми; в) передачі (програми) організацій мовлення [1].

Керуючись статтею 449 Цивільного кодексу України об'єкти суміжних прав без виконання будь-яких формальностей щодо цих об'єктів та незалежно від їх призначення, змісту, цінності тощо, а також способу чи форми їх вираження є: а) виконання; б) фонограми; в) відеограми; г) програми (передачі) організацій мовлення [2].

Законом не визначено поняття виконання. Тому, враховуючи зміст терміну публічне виконання, який наведено у статті 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права», виконання можна визначити як подання ролі або танцю, спів, читання, декламування, диригування, гра на музичному інструменті у живому виконанні або за допомогою технічних засобів. Тобто, це звукове, візуальне, візуально-звукове подання літературного або художнього твору, у тому числі естрадних, циркових, лялькових номерів, фольклору тощо. Воно може сприйматися зором, слухом або одночасно зором і слухом [3, с. 155].

І хоча здійснення виконання можливе лише фізичною особою, проте його здійснення можливе за допомогою технічних засобів, завдяки яким

розширюється глядацька аудиторія. Головне, щоб глядач сприймав твір паралельно з його виконанням. Наприклад, пряма трансляція концерту або спектаклю по радіо чи телебаченню. Крім того, виконання може побачити або почути публіка за допомогою звукозапису чи відеозапису.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» фонограма – це звукозапис на відповідному носії (магнітній стрічці чи магнітному диску, грамофонній платівці, компакт-диску тощо) виконання або будь-яких звуків, крім звуків у формі запису, що входить до аудіовізуального твору; фонограма є вихідним матеріалом для виготовлення її примірників (копій) [1].

Відповідно до Римської конвенції як об'єкти суміжних прав охороняються передачі організацій мовлення. Поняття «передача організації мовлення» у конвенції не міститься, є лише визначення, що «передачею в ефір є передача звуків і або звуків і зображень бездротовими засобами для приймання публікою» [3, с. 158]. Але навряд чи можна його вважати визначенням терміну передача організації мовлення.

Кабельна ретрансляція за Законом України «Право авторське право та суміжні права» є прийом і одночасна передача телерадіоорганізаціями, провайдерами програмної послуги та іншими особами незалежно від використаних технічних засобів повних і незмінних передач (програм) організацій мовлення або їх істотних частин, а також творів, виконань, фонограм, відеограм, зокрема таких, що містяться в таких передачах (програмах) організацій мовлення, за умови що початкова трансляція такої передачі (програми) здійснена організацією мовлення, яка не підпадає під юрисдикцію України відповідно до закону або міжнародного договору, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України [1].

Одним з основних завдань результативного правозастосування норм авторського права та суміжних прав є забезпечення умов, коли використання творів буде здійснюватися лише з дозволу автора або іншого суб'єкта авторського чи суміжного права. У цьому випадку можливо реалізувати право на отримання авторами винагороди за їх працю. При цьому розмір винагороди автора залежить не від часу, що витрачено на створення цього твору, і навіть не від його якості і цінності, а від попиту в процесі використання твору [3, с. 170].

Завданням організації з колективного управління правами є забезпечення поваги до творців, а також допомога в реалізації законних прав та інтересів як майнового так і немайнового характеру авторів або інших суб'єктів авторського та суміжних прав навіть тоді, коли вони ведуть справу з декількома користувачами, що використовують значну кількість творів. Більш того, саме колективне управління виступає одним з найефективніших

способів сприяння в законному публічному виконанні та інших видів використання творів у разі, коли користувач має справу з багатьма творами та багатьма авторами або суб'єктами авторського права, якщо, звичайно, він хоче здійснювати свою діяльність у законному порядку. Отже, як показує світовий досвід в галузі економічного захисту авторських прав, необхідним інструментом в системі економічної охорони права інтелектуальної власності, без якого не може бути здійснена реалізація наданих законодавством авторських та суміжних прав для будь-якій державі є колективне управління правами.

Висновок. Удосконалення досягнень науки і техніки є поштовхом для створення новітніх економічних форм втілення твору в життя. В національну законодавстві нажаль відсутній повний перелік економіко-правових об'єктів, що складають авторське право, це пов'язано перед усім з тим, що суспільство для творців робить все нові й нові виклики щодо форми об'єктивного вираження творчої діяльності особи. До об'єктів права інтелектуальної власності, якими управляють організації з управління майновими правами належать наукові та літературні твори, твори мистецтва, що виражені в будь-якій об'єктивній формі. Сам твір стає економіко-правовим об'єктом, що підлягає правовій охороні незалежно від його призначення, художнього рівня, а також змісту і способу його вираження. Для надання економічної охорони не має значення вийшов у світ твір чи ні, важливим є те, щоб він мав чітко виражену об'єктивну форму. Така форма вираження твору може бути як усна, так і письмова, мати форму звуко- чи відеозапису, зображення, або бути об'ємно-просторовою.

Список використаних джерел:

1. Про авторське право і суміжні права: Закон України, від 23.12.93 р. № 5792-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3792-12/page4>.
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
3. Бондаренко С.В. Авторське право та суміжні права. Київ: Ін-тінтел. власн. і права, 2008. 288 с.
4. Кузнецова Л.В., Солонько М.Ф. Цивільно-правове регулювання колективного управління авторськими правами. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 8. С. 128-131.
5. Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав: Закон України, від 15 травня 2018 року № 2415-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2415-19>.

6. Денисова Р.О. Окремі аспекти колективного управління майновими авторськими правами в Україні. *Право та інноваційне суспільство*. 2016. № 2. С. 8-23.

7. Конституція України: Закон України, від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.
URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

8. Костів О.З. Проблемні аспекти функціонування організацій колективного управління в Україні. *Наукові записки. серія право*. 2020. № 8. Спецвипуск. С. 36-40.

9. Софюк Т.О. Стан законодавства та система управління авторськими та суміжними правами в Україні на сучасному етапі. *Law Review of Kyiv University of Law*. 2019. № 3. 192-196.

10. Якубівський І.Є. Проблеми набуття, здійснення та захисту майнових прав інтелектуальної власності в Україні. дисертація на здобуття ступеня д.ю.н., 12.00.03. Львів, 2019. 520 с.

Denys ABLIAZOV

Ph.D. in Law,
Associate Professor of the Department
of Private and Public Law,
Private Higher Education Institution
«Rauf Ablyazov East European University»,
Cherkasy, Ukraine
 <https://orcid.org/0000-0001-6351-4015>
de_abliazov@suem.edu.ua

Mykola BABAK

Teacher of the Design Department,
Private Higher Education Institution
«Rauf Ablyazov East European University»,
Cherkasy, Ukraine
 <https://orcid.org/0009-0006-7594-8519>
babak@suem.edu.ua

THE ECONOMIC CHALLENGE OF THE MODERN SOCIETY IN COPYRIGHT OBJECTS OF COLLECTIVE MANAGEMENT OF PROPERTY RIGHTS

Abstract. The modern world, with its latest technical challenges and constant globalization processes, turns the process of consumption of intellectual

property products into a powerful industry, the purpose of which is to obtain profit for further development. Protecting the interests of authors in society, their rights in connection with the use of their works, ensuring the most favorable conditions of interaction between the author and users, especially abroad, can best be achieved through specialized organizations created for one or another type of copyright management. Collective management of property rights in European countries is carried out differently and depends on political and economic factors, the social level of state development, traditions, customs that have developed and are reflected in national legislation.

The world is a huge market of works and products of a cultural nature. During their use, various methods of public use of musical works are used in restaurants, cafes, hotels, in order to create a suitable atmosphere in shops, transport. At the same time, the author has no way to know exactly when and how his work is used, since its exploitation can take place in several countries at the same time. Organizations that manage rights on a collective basis and ensure the protection of property interests of authors have become an important institution of control over the use of works.

The organization of collective management of property rights is the most widespread organizational and legal form of activity regarding the collective management of property rights of subjects of copyright and related rights. Such organizations act on behalf of right holders, their activity consists in providing support to right holders, they act as representatives of the rights and interests of subjects of copyright and related rights, and they are tasked with collecting copyright fees.

Keywords: *intellectual property, economics of intellectual property, copyright, object of copyright, collective management, property rights.*